

**НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ЗАСАДИ ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ  
(блок «Історія»)**

**II. Цикл професійної підготовки.**

**2.1. Нормативні**

**ВИКЛАДАЧ:**

Яковенко Н. М., доктор історичних наук, професор, e-mail: n.yakovenko@ukma.edu.ua

**ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ:** 4 ECTS

Заняття в аудиторії: 52 год (26 практичних занять по 2 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 68 год.

**АНОТАЦІЯ**

Курс спрямовано на опанування аналітичними підходами й базовими теоретико-методологічними навичками та дослідницькими техніками опрацювання обраної для вивчення теми, аналізу історіографічних джерел. Аспіранти навчатимуться формулювати максимально коректні дослідницькі питання. Курс інтерактивний, орієнтований на індивідуальні наукові інтереси кожного аспіранта (студентоцентризований підхід).

**МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ:**

*Мета курсу* – обговорення сучасних дослідницьких методологій в історичній науці, різноманітних історіографічних підходів до бачення «джерела» та його оцінки; формулювання дослідницьких завдань і методів; випрацювати засад академічного письма та етики.

*Завдання курсу* – вдосконалити навички критичної роботи з історичними й історіографічними джерелами, вміти застосовувати міждисциплінарні підходи у дослідженні, враховуючи досягнення антропології, соціології, лінгвістики; випрацювати навички фахової дискусії; допомогти рецензуванням та професійними консультаціями щодо напрямку, методів і завдань власної дисертаційної роботи.

*Навчальні формати:* практичні заняття, дискусії, дослідницька письмова робота. Вимогами до курсу передбачено самостійне формулювання аспірантами «питальників» до джерел, які потенційно ляжуть в основу їхнього дослідження.

**РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ**

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
Ознайомитись із сучасним станом розвитку та засад функціонування науки; основними темами і проблемними питаннями сучасних історіографічних дискусій у сфері методології та дослідницьких підходів; оволодіти необхідною історичною термінологією	Індивідуальне і групове обговорення	Письмове індивідуальне завдання; критичний аналіз індивідуальних письмових завдань та усної презентації колег.
Використовувати методологію та інструментарій суміжних	Індивідуальне і групове обговорення	критичний аналіз індивідуальних



гуманітарних та суспільних дисциплін у дослідницькій роботі		письмових завдань та усної презентації (peer-assessment)
Викладати результати дослідження на письмі, належним чином послуговуючись методологічним інструментарієм; самостійно формулювати і вирішувати оригінальні дослідницькі завдання; обґрунтувати структуру і зміст власного наукового дослідження.	Презентація та обговорення дослідження	Письмове індивідуальне завдання
Знати основні вимоги до дисертаційного дослідження, норм і етики цитування; основні етапи роботи над дисертацією; характеристики структурних частин дисертації; основні структурні частини дисертаційного проекту.	Презентація та обговорення дослідження	Письмове індивідуальне завдання
Уміти публічно захищати результати дисертаційного дослідження, дотримуючись академічних принципів та етики; формулювати критичні міркування і відповідати на конструктивну критику.	Презентація, групові дискусії	Усна презентація індивідуального завдання; критичний аналіз індивідуальних письмових завдань та усної презентації колег (peer-assessment)
Дотримуватися принципів академічної доброчесності та культури.	Індивідуальне і групове обговорення	Індивідуальне письмове та усне завдання



## ЗМІСТ КУРСУ

### Вступне слово

Курс спрямовано на вироблення здатності на належному академічному рівні проводити наукові дослідження, використовуючи сучасні методологічні пропозиції та міждисциплінарний підхід; усно та письмово (у різних академічних жанрах) викладати результати дослідження. Всі заняття проводяться з орієнтацією на конкретні аспірантські дисертаційні проекти.

### Тематичний план

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
Практичне 1.	<b>Найважливіші зміни у процесі розвитку історичної науки та їхня теперішня актуальність (до останньої третини ХХ ст.).</b> Історіографічні революції домодерної доби. Критичний метод. Позитивне знання. Проблема об'єктивності та історичного джерела. Герої історії. Пояснювальні схеми історії. «Час довгого тривання» і казус. Подія та дослідницька проблема. Історик і цифри. Ментальність та психобіографістика. «Повороти» другої половини ХХ ст.	8 год.
Практичне 2.	<b>Найважливіші зміни у процесі розвитку історичної науки та методології дослідження останньої третини ХХ ст. та їхня теперішня актуальність.</b> «Нова нова історія», історична (соціокультурна) антропологія, мікроісторії, історія повсякдення; розпад досліджень на дрібніші піднапрями й тематичні відгалуження.	8 год.
Практичне 3.	<b>Виклики постмодернізму та методологія</b> Постмодерністська філософія; «лінгвістичний поворот» 1980-х як заперечення будь-якої спроби правдоподібно описати минуле, замкнене «в клітку мови» джерел та їх інтерпретацій. Історики-практики в опозиції до постмодерністської філософії історії: освоєння нових методик дослідження завдяки «лінгвістичному повороту»; увага до мови та викладу. Історія понять, дискурсу, метафор.	10 год.
Практичне 4.	<b>Сучасне розмаїття тематичних напрямів, методологічних підходів і технік історичного дослідження</b> Історична герменевтика, семіотичний аналіз, мікроісторичний підхід, просопографічний підхід, історико-порівняльний підхід, гендерні студії, методика «усної історії», історія повсякдення, історія тілесності, memory studies, локальна соціальна, ментальна географія («просторовий поворот»). «Нові старі напрямки» (нова соціальна історія, нова політична історія, нова біографічна історія тощо). Переваги й недоліки різних методологічних підходів і технік.	8 год.
Практичне 5.	<b>Наукове письмо та характеристика методів і підходів у науковій праці</b> Значення і місце висвітлення методології дослідження у науковому тексті різних жанрів. Методологічний розділ у дисертаційному дослідженні, його зв'язок із характеристикою	8 год.



	джерел та історіографії. Як науковий текст свідчить про його автора. Теоретичні «пояснювальні схеми», «позаджерельне знання» (дефініції, «модні» стандарти, способи логічного «зв'язування» оповіді, colligatory concepts, анахронізми та осучаснення, метафори та риторичні стратегії). Правила дискусії із колегами та передачі їхніх висновків (історіографія як бібліографія, історіографія як інтелектуальна історія), цитування. Оформлення приміток, бібліографічних частин посилань на спостереження із використаної праці та на запозичений із неї фактичний матеріал.	
Практичне 6.	<b>Правила усної «методологічної» дискусії та методології у ненауковому тексті</b> Презентація методології. Покликання на авторитети та їхня критика. Хвили «модних» напрямків, тем, підходів та їхній тиск на дослідника. Аплікації на участь у наукових заходах та проектах та місце методологічного обґрунтування у них.	6 год.
Практичне 7.	<b>Підсумкова презентація характеристики методології дисертаційного дослідження</b> Письмовий виклад із врахуванням попередніх дискусій, обговорень та рекомендацій і його захист перед комісією.	4 год.

### УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Робота на практичному занятті (участь в обговореннях)	7	5	35
Індивідуальне письмове завдання	1	15	15
Усна презентація індивідуального завдання	1	10	10
Підсумковий захист	1	40	40
Разом			100

### ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Участь в обговореннях	4-5	Активна участь у дискусіях; аргументовані, логічні зауваження; фахові питання
	2-3	Участь в обговоренні; логічні питання, але брак аргументованості у зауваженнях



	1	Окремі репліки-питання в обговоренні
Індивідуальне письмове завдання	15	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє належний рівень теоретичних знань і практичних навичок, виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	11-14	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатній рівень теоретичних знань і практичних навичок. Виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні неточності чи мовно-стилістичні недоліки. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-10	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить неточності та/або необґрунтовані судження. Текст вирізняється значними мовно-стилістичними недоліками.
	0	Завдання не виконано у визначений викладачем термін або виконане з порушенням норм академічної доброчесності.
Усна презентація індивідуального завдання	10	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно. Презентація структурована, логічна, послідовна; містить елементи проблемного підходу. Доповідач демонструє володіння матеріалом і здатність аргументовано відповідати на запитання і критичні зауваження аудиторії.
	4-9	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без дотримання тих чи тих вимог, викладених вище.
	1-3	Доповідь підготовлена із запізненням та/або вона містить необґрунтовані/помилкові твердження. Доповідач не демонструє належної методологічної підготовки та/або не готовий відповідати на запитання та/або не володіє навичками академічної дискусії.
Підсумковий захист	40	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно та із врахуванням усіх висловлених раніше зауважень. Презентація структурована, логічна, послідовна. Доповідач аргументовано відповідає на запитання і критичні зауваження аудиторії.
	20-39	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без аргументованого ігнорування незначної частини висловлених раніше зауважень; доповідач успішно відповідає на запитання аудиторії.
	1-19	Доповідь підготовлена із запізненням, у ній не враховано більшість попередніх зауважень та рекомендацій. Доповідач не демонструє достатньої методологічної підготовки та/або не готовий відповідати на запитання та/або не володіє навичками академічної дискусії.
	0	Презентація відсутня.

**Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної  
університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS**

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	<b>A</b> (відмінно)
81 – 90	Добре		<b>B</b> (дуже добре)
71 – 80			<b>C</b> (добре)
66 – 70			<b>D</b> (задовільно)
60 – 65	<b>E</b> (достатньо)		
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	<b>FX</b> (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			<b>F</b> (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. **У разі отримання оцінки «неприйнятно»** (нижче 29 балів) студент зобов’язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни.

### **ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ**

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)

[https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat\\_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iakosti-osvitnoi-diiialnosti-ta-iakosti-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty](https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iakosti-osvitnoi-diiialnosti-ta-iakosti-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty)

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА (ЗАГАЛЬНА)

- Барг М. А. Эпохи и идеи. Становление историзма / Михаил А. Барг. - М.: Наука, 1987.
- Блок М. Апология истории или ремесло историка / Перевод Е. М. Лысенко. – Москва: Наука, 1973.
- Вжосек В. Історія – культура – метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення / Переклад В. С. Саган, С. О. Сєряков, В. В. Склокін. - К.: Ніка-Центр, 2012.
- Винайдення традиції / За ред. Ерика Гобсбаума та Теренса Ренїджера / Переклад М. Климчука. – К.: Ніка-Центр, 2005.
- Грінченко Г. Колективна (соціальна) пам'ять: критика теорії та методу дослідження / Гелінада Грінченко // Схід / Захід. Історико-культурологічний збірник. Вип. 13-14: Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. – Харків, 2009. – С. 11-23.
- Диалоги со временем. Память о прошлом в контексте истории / Под ред. Л. П. Репиной. – Москва, 2008.
- Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика. Дослідження з теорії знання про минуле / Переклад В. Склокін. – К.: Ніка-Центр, 2012.
- Дюпон-Мельниченко Ж.-Б., Ададуrow В. Французька історіографія ХХ століття. – Львів: Класика, 2001.
- Еванс Р. Дж. На захист історії / Переклав В. Дмитрук. – Львів: Кальварія, 2008.
- Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів: Львівський державний університет, 1999.
- Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. – Львів: Паїс, 2007.
- История понятий, история дискурса, история метафор / Сборник статей под ред. Х. Э. Бёдекера. – Москва, 2010.
- Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу. – Київ, 2005. – С. 113–134.
- Копосов Н. Е. Как думают историки. – Москва: Новое литературное обозрение, 2001.
- Кром М. М. Историческая пнтропология. Пособие к лекционному курсу / Михаил М. Кром. – С.-Петербург: «Димитрий Буланин», 2000.
- Кроче Б. Теория и история историографии / Бенедетто Кроче / Перевод И. М. Заславской. – Москва: «Языки русской культуры», 1998.
- Нові перспективи історіописання / За ред. Пітера Берка / Переклад Т. і А. Портнови. - К.: Ніка-Центр, 2004.
- Нора П. Между памятью и историей. Проблематика мест памяти // Франция-Память. – СПб., 1999. – С. 17–50.
- Про А. Двенадцать уроков по истории / Перевод Ю. В. Ткаченко. – Москва: Российский гуманитарный университет, 2000.
- Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію: Таємниці історичної нарації / Єжи Топольський / Переклад Н. Гончаренко. - К.: «К. І. С.», 2012.
- Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми / Ред. Леонід Зашкільняк. – Львів: Львівський національний університет, 2004. С. 57-73.
- Яковенко Н. Вступ до історії / Наталя Яковенко. - К.: Критика, 2007.
- Burke P. What is Cultural History? – Malden MA, 2004.